

LAVINIA
BETEĂ

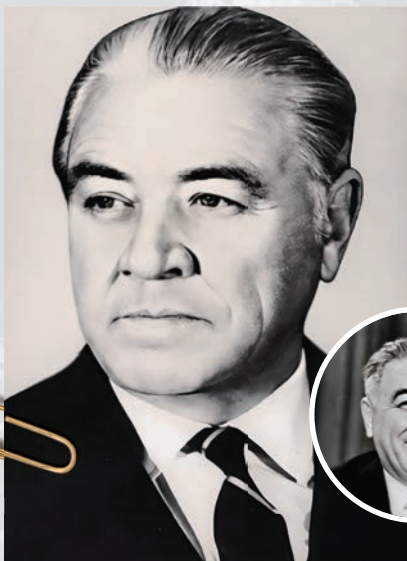

PARTEA
LOR

DE ADEVĂR

Ediția a doua, revizuită și adăugită

CORÎN
ISTORIE
AUTORI ROMÂNI

LAVINIA BETEA

PARTEA LOR DE ADEVĂR

Ediția a doua, revizuită și adăugită

CORINT
ISTORIE
AUTORI ROMÂNI

—2024—

ÎN TRE MICA ȘI MAREA ISTORIE

Aceasta este a doua ediție a cărții, care reunește convorbirile înregistrate și redactate, pe parcursul a opt ani (1993–2001), cu trei dintre liderii comuniști proeminenți ai României: Ion Gheorghe Maurer, Alexandru Bârlădeanu și Corneliu Mănescu.¹

Prin *micile istorii* ale vieții lor, acești foști demnitari sunt *martori angajați* și personalități adecvate în formarea unor reprezentări ale *marii istorii* a secolului XX. O epocă densă în schimbări la nivel global, național și individual prin consecințele Primului și celui de-Al Doilea Război Mondial, instaurarea regimului stalinist, politica internă și externă a României în diversele etape ale Războiului Rece, evoluția societală și a stilului de viață, relația lider-mulțime și așa mai departe.

Sunt multe puncte comune și între biografiile lor. Din perspectiva ideologiei pe care au servit-o, prin originea lor socială sunt mic-burghezi, cățeșitrei. Aparțineau „păturii” intelectualilor din clasa de mijloc – fâșia îngustă care despărțea matca adâncă a țăranilor de „glazura” subțire a unor elite cosmopolite. Maurer e fiul unor profesori veniți din străinătate pentru a-i învăța pe moștenitorii unora cu stare să vorbească franceza și germana, Bârlădeanu e urmaș de dascăli și preoți basarabeni, iar familia lui Corneliu Mănescu a dat fețe bisericești și funcționari în Vechiul Regat. Au ales cu toții Facultatea de Drept, opțiune care, după exemplele

¹ Reunite într-un singur volum, sub titlul *Partea lor de adevăr*, au apărut la Editura Compania din București, în 2007. Regretata scriitoare Adina Kenereș, directoarea editurii, a fost cea care a propus titlul, pe care îl păstrez.

vremii, deschide cariere de succes. Prestigiu, bani, influență și, de ce nu? – cu abilitate și noroc –, un loc în parlamentul țării. Când torentul ideologiilor de extremă stângă și extremă dreaptă a adus și mulțimile din această parte a Europei pe scena politică, i-a atras misiunea unei formațiuni minuscule și ilegale: Partidul Comunist din România. Maurer și Mănescu se aflau la București, Bârlădeanu la Iași. Niciunul nu-i cunoștea pe conducătorii partidului clandestin, nici relațiile statuate de Moscova cu „filialele” sale din străinătate. Nu s-au întâlnit nici între ei. Cât au contat în această azeziune la utopia marxist-leninistă spiritul de aventură, determinarea în crezul unei lumi noi sau pure întâmplări din cercul apropiaților, este imposibil de precizat.

Deși n-au conviețuit cu grupul comuniștilor din închisori coalizat în jurul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, cei trei înregistrează o fulminantă ascensiune după război. Sunt folosiți și în schimbul de generații marcat de debutul „epocii Ceaușescu”. Apoi s-au poziționat critic față de regimul unde și ei au montat piloni de construcție, Mănescu și Bârlădeanu fiind semnatori ai „Scrisorii celor șase”, actul notoriu de disidență de la sfârșitul regimului comunist.

*

Încep însă prin a povesti despre acest demers.

L-am cunoscut pe Alexandru Bârlădeanu în 1991. Fostul coordonator al economiei naționale, reprezentant al României la CAER și semnatar al „Scrisorii celor șase”, era în acel moment președinte al Senatului României și copreședinte al Adunării Constituante. Eu, gazetar acreditat în Parlament de către cotidianul *Adevărul* din Arad. Îi interviewasem recent pentru acel ziar pe membrii familiei Ștefan Roncov din localitatea bănățeană Dudeștii Vechi, deportați în vara lui 1951, în Bărăgan. Înainte de 1989, nu auzisem și nu citisem nicăieri despre asemenea tragedii. M-au rugat să caut răspunsuri la întrebări care-i chinuiau de decenii: cine a decis strămutarea lor în celălalt capăt de țară, de ce și în ce scop au fost obligați să-și scoată din viața publică felia celor cinci ani de „domiciliu obligatoriu”?

Eram sigură că fostul demnitar Bârlădeanu poate și îmi va oferi răspunsuri privind deportarea a mii de familii din satele de graniță ale României cu Iugoslavia,

în timpul schismei Tito–Stalin. La intervenția unuia dintre deputații arădeni, Nelu Aristide Dragomir, președintele Senatului m-a primit în biroul său într-o pauză între ședințe. Spre mirarea mea, îmi solicita mie precizări. După care a dat să încheie scurta întâlnire, scuzându-se evaziv: nu știu să vă răspund altfel decât în termenii „am auzit și eu ceva despre «satele strategice» cu deportați din Bărăgan...”. N-a fost membru al Biroului Politic, cercul restrâns al puterii unde se decideau chestiunile importante. De altfel, subiectul deportărilor probabil că nici n-a fost discutat acolo; ținea de resortul Ministerului de Interne, coordonat de consilieri sovietici; iar pentru asemenea chestiuni, lui Dej nu i se cerea aprobarea, ci i se aduceau la cunoștință anumite decizii... Să mai știu, m-a atenționat, că între cei din conducere nu se purtau discuții informale despre hotărârile de partid ori despre conducători; ar fi însemnat încălcarea disciplinei; și, încă mai rău, „fracționism”... În ce-l privește, în acel an, 1951, a stat mai mult în Uniunea Sovietică decât în țară; ca ministru al Comerțului, era reținut cu săptămânile așteptând aprobări...

Pregătindu-mă să-mi iau rămas-bun, i-am spus că citisem și despre călătoriile sale în Est, în Occident și America; mai mult decât în *Scânteia* – oficiosul partidului care anunță plecarea sau sosirea unei delegații economice conduse de Alexandru Bârlădeanu –, în scrierile senatorului național-țărănist Ion Rațiu. A părut plăcut surprins că un adversar politic notoriu se aplecase asupra activității sale. Și m-a rugat să-i aduc cartea. Mi-a promis interviul solicitat pentru *Adevărul* arădean și ajutor în documentarea despre deportații în Bărăgan prin intermediul lui Gheorghe Apostol. Fostul component al Biroului Politic și apropiat al lui Dej poate că știe mai mult.

A doua zi, am fost primită cu ospitalitate de Gheorghe Apostol și de soția sa, Adriana, fostă cântăreață de operă. Nu a părut însă nici el mai informat pe tema propusă. Auzise de „satele strategice” din Bărăgan, netrecute pe hartă. Știuse că acolo trăiau unii în „domiciliu obligatoriu”, un exil intern pentru reali sau potențiali dușmani ai regimului. S-au desființat și acestea simultan cu eliberarea deținuților politici din 1962–1964... Dar asemenea chestiuni au fost fieful Securității și misiunile ei nu se discutau nici măcar în Biroul Politic...

Deloc convinsă de declarata lor ignoranță, trăiam ineditul altei revelații: foștii demnitari nu cunoșteau mai multă istorie comunistă decât absolvenții învățământului

de specialitate. Se părea că în „curtea secretelor” li se arondase, temporar, o parcelă, privilegiul ansamblului revenind primului din partid. Așa să fi fost, oare?

Dar *quid pro quo* a fost principiul lui Alexandru Bârlădeanu și în viitorul relației noastre. În 1993, i-am telefonat cu vestea primei mele cărți¹, din care voiam să-i înmânez un exemplar. Conținea un capitol și despre deportații în Bărăgan, unde reproduceam integral convorbirea cu membrii familiei Roncov din Dudeștii Vechi și inseram fragmente din interviurile cu el și cu Gheorghe Apostol.

M-a invitat acasă. Locuia într-un spațios apartament pe Șoseaua Kiseleff nr. 22, la parter, împreună cu soția sa, Mihaela. Un imobil de patru nivele din grupul blocurilor din zonă, construite pentru personalul sovietic de calibru înalt, detașat în România cu misiuni speciale. Excluz din Frontul Salvării Naționale, după alegerile din 1992, redevenise pensionar. Suporta stoic schimbările. Ca și după pensionarea din 1969 și, implicit, evacuarea din câmpul de interese al multora, puțini îi mai călcau pragul. Din cele (încă) trei telefoane cu numere diferite, instalate când deținea președinția Senatului, doar unul mai aducea voci de vechi apropiați. Vorbeam în trei la o cafea. Minunata cafea turcească preparată de doamna Bârlădeanu, apreciată și de reputatul politolog elvețian Pierre du Bois, care o servise în același ambient, amintind-o în scrierile sale. Răspunzând unei chestionări din politete, am spus că-l interviewasem pe Ion Gheorghe Maurer. „Pe Maurer?!... Cândva am fost prieteni buni. De 30 de ani n-am mai vorbit împreună!”, a exclamat gazda.

Se întâmpla însă că nu puteam publica manuscrisul acelor convorbiri. La decizia lui Ion Cristoiu, ziarul *Evenimentul Zilei* mă salarizase trei luni drept corespondent teritorial și îmi decontase drumurile pentru interviu. Pentru răspunsul privind acceptarea manuscrisului, nu mai puteam însă trece de secretara lui. Alexandru Bârlădeanu mi-a recomandat soluția pe care am și urmat-o: o scrisoare autenticată la notar prin care-l înștiințam pe directorul *Evenimentului Zilei* că, dacă până la o anume dată nu-mi va comunica decizia sa, îmi arog dreptul de proprietate asupra manuscrisului.

A dorit și el să citească interviul cu Maurer. Și m-a invitat ca în călătoriile viitoare la București, când îmi îngăduie timpul, să-l vizitez acasă. Prânzul se servea zilnic la orele 14. Îl pregătea Mamina, femeia care gătea în familie de circa

¹ Lavinia Betea, *Sfârșitul libertății*, Editura Mirton, Timișoara, 1993.

trei decenii, neabandonând-o nici după interdicțiile survenite după difuzarea „Scrisorii celor șase”, în martie 1989. Să mă consider invitata sa și a soției sale în oricare zi, fără anunț prealabil, la ora de masă. Iar dacă voi fi în continuare interesată despre perioada lui Dej, mă va prezenta lui Paul Sfetcu, care lucrase vreme de 13 ani la cabinetul primului lider comunist.¹

Între timp, într-un context favorabil datorat, de asemenea, instituțiilor de presă, am primit și acreditarea pentru studiul „dosarului Pătrășcanu” în arhivele fostei Securități.² Un angajament de muncă mai permisiv favoriza și deplasări periodice la București. De joi până duminică, făceam turul studiourilor locale de televiziune prin cablu de la Reșița, Craiova și Turnu Severin, aparținând firmei Terra-Sat, cu sarcina selecției de personal și supervizării programelor proprii ale acestora. În rest, dispuneam liber de timpul meu.

Vorbind despre acea arhivă, Alexandru Bârlădeanu mi-a adresat altă rugămintă: după încheierea programului să vin să-i povestesc cele citite. Și-a motivat dorința cu „n-aș vrea să mor fără a ști dacă Dej a fost criminal sau nu în cazul lui Pătrășcanu”. Și, ca de fiecare dată, acel rar *quid pro quo* între cei pentru care „ceva pentru ceva” nu sunt relații clientelare, de bunuri sau bani: poate mă va ajuta și el, relatându-mi ce știe din cele trăite.

Descifram contextul biografiilor și acțiunilor conținute de cele 204 volume din „dosarul Pătrășcanu” având ca surse lămuritoare exclusiv istoriografia și presa comunistă, precum și scrieri memorialistice ale victimelor terorii din etapa numită a „dictaturii proletariatului”. Astfel că explicațiile și amintirile lui Alexandru Bârlădeanu mi-au fost mai mult decât utile. Avea și talent narativ, și expertiză economică și politică, și capacitatea de exegeză cumulativă datorată experiențelor

¹ Cunoștința cu fostul șef de cabinet al lui Dej s-a finalizat prin pregătirea pentru tipar a memoriilor sale: Paul Sfetcu, *13 ani în anticamera lui Dej*, prefată, selecție a textului și note de Lavinia Betea, Editura Fundației Culturale Române, București, 2000 (ediția I); Curtea Veche Publishing, București, 2008 (ediția a II-a).

² Lavinia Betea, *Lucrețiu Pătrășcanu – moartea unui lider comunist. Studiu de caz*, Editura Humanitas, București, 2001 (ediția I); Curtea Veche Publishing, București, 2006 (ediția a II-a revăzută și adăugită); Editura Curtea Veche, București, 2011 (ediția a III-a revăzută și adăugită); Curtea Veche Publishing, București, 2018 (ediția a IV-a revăzută și adăugită). Volum distins cu Premiul Academiei Române în 2003.

lucrative din anii 1945–1969, precum și a anilor de reflecții și expectanțe politice care au urmat până la prăbușirea regimului și revenirii sale în viața publică.

În cele circa 80 000 de file ale celor șase ani de anchetă, ne-am „întâlnit” cu sute de personaje, cunoscuți și necunoscuți lui Alexandru Bârlădeanu. La arhivă, luam notițe pe hârtia gălbuie și poroasă de maculator, la fel de proastă ca în anii 1980. Cu foile acestea în fața mea, notam pe altele similare comentariile sale. Am realizat, la un moment dat, că spusele interlocutorului sunt cel puțin la fel de interesante ca documentele lecturate. Ar putea ieși o carte, am avansat timid propunerea de a relua și a sistematiza cele notate, completate cu subiecte aparte. O carte de interviu cu un *martor angajat* care deținea calitatea unică de a fi fost în cercul puterii celor trei lideri postbelici: Dej, Ceaușescu și Iliescu. A acceptat.

Menținea rutina și tonusul cotidian, deși depășise 85 de ani. Un cancer cu evoluție lentă îi diminua însă vitalitatea. Nu ieșea deloc din apartament, nici pentru vizite, nici pentru plimbări, dar traducea cu regularitate din limba rusă pentru unul dintre institutele Academiei. Matinal, asculta programele principale de știri de la radio, începând cu ora 6. La observația mea că nu prea agreează televiziunea, mi-a mărturisit că încearcă să-și menajeze ochiul pentru lectură. Ochiul, nu ochii? Da, ochiul, era adevărat ce citisem și luasem drept denigrare: are unul singur, celălalt e din sticlă. Un tovarăș de joacă îl accidentase în prima copilărie. Implantul târziu a fost o reușită estetică, fără efecte de funcționalitate. Iar restul, un continuu efort de antrenare a memoriei auditive și reprezentărilor vizuale pentru a performa în activități intelectuale.

Manuscrisul care asambla notițele vechi și interviurile ulterioare l-a mulțumit. A operat minore corecturi și adăugiri, încredințându-l pentru o ultimă lectură soției, filolog, fostă cercetătoare la Academia Română, prietenă și colegă cu carismatica liberală Mona Muscă. Titlul *Alexandru Bârlădeanu despre Dej, Ceaușescu și Iliescu* anunța, în esență, o retrospectivă asupra celor trei etape din istoria postbelică a României și ineditul unor informații din sursă directă despre leadershipul și personalitatea celor trei lideri care le-au marcat.¹ Discuțiile noastre fiind prilejuate de temele anchetei Pătrășcanu, s-au recompus și în întregul cărții în ritmul „sincopat”, marcat prin subtitlurile menținute și în ediția actuală.

¹ Lavinia Betea, *Alexandru Bârlădeanu despre Dej, Ceaușescu și Iliescu*, Editura Evenimentul Românesc, București, 1997.

Manuscrisul l-am oferit Editurii Humanitas spre publicare. Fosta editură a Partidului Comunist l-a refuzat. Motiva cu diminuarea interesului, deoarece publicasem câteva pagini din interviu în cartea precedentă despre deportați și alte categorii de victime ale regimului. Și cu impresia generală a cărții asupra politicii epocii („doar jocuri politice de culise”), când, de fapt, s-au petrecut „grozăviile știute și (mai ales) neștiute”¹. Cei vechi de la Editura Politică ar fi refuzat cu obiecția „dar partidul unde e în această istorie ca să arate calea cea dreaptă? Acum te acuză că n-ai scris despre victime și represiune”, a comentat interviueatul.

Cartea a fost publicată de Evenimentul Românesc, editura înființată de Ion Cristoiu sub egida căreia apărea atunci și revista *Dosarele Istoriei*. Redactorul-șef al revistei, Mircea Suciu, s-a ocupat și de redactarea cărții. Cu numai câteva zile înainte de punerea ei în difuzare, la 13 noiembrie 1997, Alexandru Bârlădeanu a decedat în timpul unei intervenții chirurgicale.

A fost, mi se pare, prima carte scoasă pe piață de acea editură și a avut o singură lansare, la Arad, în prezența istoricului Mircea Suciu.

*

Prima mea carte de interviu cu un fost lider comunist, și prima probabil de acest gen pe piața românească, a fost însă *Maurer și lumea de ieri. Mărturii despre stalinizarea României*, editată în 1995, la Arad.²

Pe fostul premier l-am urmărit întâi la televizor, într-un documentar al BBC despre Ceaușescu. Nu i-am acordat deosebită atenție. Întâmplător apoi, în 1993, am aflat din cotidianul *Evenimentul Zilei* că locuiește într-o vilă luxoasă, printre trofee de vânătorilor și alte amintiri, citește cu lupa și ascultă muzică clasică. Din cele 10–12 rânduri, cât conțineau știrile acelui ziar, am intuit raritatea și însemnătatea personajului ca *martor privilegiat* al istoriei.

I-am scris lui Ion Cristoiu, directorul ziarului, autopropunându-mă să fac o serie de interviuri cu Ion Gheorghe Maurer. În întâlnirea care a urmat la București, dând curs invitației sale, în decursul a zece minute de conversație, fără negocieri și exclusiv verbal, m-am angajat la finalizarea interviului în trei luni. În această

¹ Scrisoarea este datată 12 februarie 1997 și semnată de Adriana Irimia, director editorial.

² Lavinia Betea, *Maurer și lumea de ieri. Mărturii despre stalinizarea României*, Editura Fundației Culturale „Ioan Slavici” Arad, 1995 (ediția I); Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002 (ediția a II-a).

perioadă urma să primesc un salariu de corespondent teritorial, decontarea cheltuielilor de călătorie Arad–București cu diurna aferentă în Capitală, sub viza lui Dan Andronic. Zâmbesc acum rememorând acea înțelegere, căci vândusem pielea ursului din pădure: încă nu făcusem cunoștință cu subiectul angajamentului meu, iar gazetarul care publicase știrea despre Maurer a refuzat să-mi transmită telefonul sau adresa lui.

Cunoșteam din ziar zona – Bulevardul Aviatorilor, aproape de fostul Studio cinematografic „Sahia”. Acolo am chestionat mai vârstnicii trecători... Al doilea, cel mult al treilea abordat, o femeie, poate chiar o vecină, s-a oferit să mă conducă la vila sa. Voia să-l cunoască și ea. O jurnalistă venită din capătul celălalt de țară pentru un interviu făcea impresie, se pare, atunci. Soldatul care păzea în ghereta din poarta vilei de la numărul 104 a revenit dinăuntru cu acceptul primirii. Nu și pentru îndrumătoarea mea.

Pășisem parcă din lumina străzii în clareobscurul unei secvențe lucrate pentru filmare. *Ton sur ton*, de la pantalonii bufanți la cămașă și veston în gamele unui verde stins, de la bocancii înalți, legați cu șireturi la toate găurile, la obrazul proaspăt bărbierit, ținuta i se acorda perfect unui film englezesc de epocă. Ion Gheorghe Maurer împlinise 92 de ani, era în jur de 10 dimineața, iar el nu aștepta pe nimeni... Să stau în lumina ferestrei ca să mă vadă, m-a rugat. A conchis că vom vorbi: „Mă-ntrebi ce vrei și îți răspund; cât știu sau cât pot”.

Întâlnirile noastre n-au decurs așa cum ne înțeleseserăm, căci alte personaje au intrat în scenă. O rudă care-i îngrijea pe soții Maurer, după propria-i prezentare, mi-a impus durata fiecărei convorbiri la un ceas. Între orele 12 și 13 ale zilei. La respectarea timpului veghea, cu strictețe, soția intervievatului. Imobilizată într-un scaun cu rotile, rula în proximitatea fotoliilor și a măsuței unde discutam noi. Când expira ora convenită sau când avea impresia că vreuna dintre întrebări este incomodă, ireverențioasă sau puțin măgulitoare, își exprima supărător prezența. Sunetele care-i comunicau enervarea sau protestul semănau cu țipătul în crescendo al unei păsări stranie. Deloc tulburat, soțul continua, neglijând-o și asigurându-mă că ea se simte foarte bine, iar noi putem lucra mai departe. Nu ignoram însă avertismentele asupra duratei.

Motive de perplexitate am avut deseori pe parcursul celor două-trei săptămâni. Întâi, „modestia” interlocutorului de a se erija în cunoscător al istoriei Partidului

Comunist; constatarea că exercitase funcții politice și adoptase un stil de viață, ignorând propaganda acestora; balansul dintre jocul norocului și jocul întâmplării în soarta politicianului... Poate că acesta din urmă să-l fi resimțit mai dureros, căci n-a fost întâlnire să nu exprime regrete. Spunea „nu-i bine să trăiești prea mult”... Sau „urât lucru e bătrânețea”, „cât aș vrea să mor”, „am trăit prea mult”...

La fel ca oamenii, au și cărțile destinul lor. După transcrierea și ordonarea dialogului, au urmat cele relatate anterior. „N-am primit niciun răspuns pentru dumneavoastră”; „domnul Cristoiu n-a citit încă manuscrisul”, mă respingea telefonic secretara directorului *Evenimentului Zilei*. În așteptare, recitirea dialogului m-a convins că acest plan unic al comunicării creează interviuatului un spațiu securizant sinelui dezirabil, dacă nu ideal. Susținut și de pauperitatea contextului istoric. Soluții precum atașarea sau accentuarea propriilor impresii și dezacorduri impietau asupra regulilor interviului creativ ca metodă de analiză calitativă. Am construit, așadar, un al doilea plan, prin selecția unor citate provenite din lecturile memorialistice și istoriografice de care dispuneam în acel moment.¹ Din interviurile cu Gheorghe Apostol, Alexandru Bârlădeanu și Paul Sfetcu a rezultat cel de-al treilea plan al cărții. Pe parcursul unui an (aprilie 1994 – aprilie 1995), am obținut, în fine, impresia de obiectivitate și neimplicare a intervievatorului, iar manuscrisul și-a dublat numărul paginilor. L-am numit *Maurer și lumea de ieri*, parafrazând dorința neîmplinită a interlocutorului de a scrie o exegeză cu titlul *Marx și lumea de azi*.

Termenul pentru răspunsul directorului *Evenimentului Zilei*, după sfatul lui Alexandru Bârlădeanu, a expirat. Pentru ajutorul și imboldul ce mi l-a dat Ion Cristoiu în această răscruce a preocupărilor și curiozității mele epistemice, mi-am declarat însă totdeauna public recunoștința.

Aventura a continuat. Aveam manuscrisul, care nu interesa nicio „editură serioasă” și niciun ins cu declarat „spirit civic anticomunist”. Un interviu cu fostul premier Maurer li se părea o apologie a epocii comuniste. Stereotipiile tratamentului aplicat „dușmanilor poporului” aruncați în „groapa de gunoi a istoriei” își reluasera funcționalitatea. Și acționau – ce ironie a sorții! – tocmai asupra importatorilor acestor practici *Made in USSR*.

¹ În această a treia ediție a cărții, am renunțat la unele dintre acele citate deoarece, prin documentările ulterioare, am constatat că relatările conținute nu sunt veridice.

Tot prin întâmplare am publicat cartea. Alt investitor din mass-media, Ilie Stoichescu, atunci proprietarul uneia dintre cele mai mari rețele de televiziune prin cablu din România, a decontat două treimi din costul ei tipografic. A condiționat ca două luni din vara lui 1995 să coordonez studioul local de televiziune nou-înființat de firma sa, la Craiova. În toamnă, volumul a apărut la Arad, la editura unei fundații culturale inițiate de un fost coleg de gazetărie, ziaristul Emil Șimăndan. O editură fără difuzare, tirajul de 3 000 exemplare fiindu-mi pus realmente în brațe.

M-am grăbit, firesc, să-i duc câteva exemplare lui Ion Gheorghe Maurer – avea acum, în fine, o carte! Nu *Marx și lumea de azi*, ci *Maurer și lumea de ieri*. Am găsit vila din Aviatorilor 104 nepăzită, cu poarta deschisă și soneria sunând în gol. Prin ferestrele fără perdele se zărea pustietatea livingului uriaș, cu ușile deschise spre încăperi goale.

Prin intermediul lui Alexandru Bărlădeanu, am aflat noua adresă a fostului premier după evacuarea forțată din vila recuperată de către fiul arhitectului Ion Neicu, stabilit în America. Nici noua locuință din Cartierul Primăverii nu-i aparținea. După unii, era proprietatea fiului său, Jean, emigrat în Germania, după alții, a tennismenului Ion Țiriac. Tânăra femeie care se ocupa de menajul soților Maurer (nepoată, mi s-a prezentat) m-a condus într-un spațiu lung și îngust, înțesat de mobile și obiecte decorative. Pierdut printre atâtea lucruri aduse din vechea casă, Ion Gheorghe Maurer părea a fi suferit o implozie fizică și psihică. O să-mi citească ea, eu nu mai văd, a spus despre carte, arătând spre nepoată. Din conversație mi-am dat seama că memoria sa ancorase în două insule din bogatul său trecut: „accidentul organizat de Ceaușescu” și evacuarea din vila de pe Aviatorilor. De groaza jurnaliștilor, ceruse să fie mutat noaptea. I-am cerut și eu ceva atunci: o fotografie. Sigur că da, dar eu nu știu pe unde le-au pus, a acceptat el. Dinspre fotoliul cu roțile al soției sale s-a auzit același sunet gutural de protest și enervare care ne-a întrerupt și întâlnirile anterioare.

Am regretat că nu aveam aparat de fotografiat. Ion Gheorghe Maurer, căruia în anii puterii puțini ar fi fost cei care ar fi reușit să-i vorbească, aștepta singur și pierdut în grămada de mobile și obiecte desperecheate cea din urmă plecare.

La decesul său din februarie 2000, gazetarii i-au reiterat, în principal, calitatea de „naș al lui Ceaușescu” ca succesor al lui Dej. Într-un interviu televizat, fiul

repatriat declara că tatăl său n-a vorbit public după 1989. Nu știa că acordase interviuri reporterilor de la BBC, istoricului Ioan Scurtu, poetului Adrian Păunescu și mie. La adresa unde-l întâlnisem ultima dată pe tatăl său, i-am trimis un exemplar al cărții *Maurer și lumea de ieri*. Plicul a revenit la Arad, nedeschis.

În 2002, am lansat a doua ediție a cărții la un târg de carte în București. Am revenit la ultima adresă a fostului premier cu intenția să invit la eveniment pe vreunul dintre urmașii săi. Imobilul se afla însă în renovare. Părea că-și schimbase proprietarul, după cunoștința muncitorilor angajați pentru lucrări. Umpluseră o debara cu fotografii și diverse înscrisuri, în așteptarea vreunui interesat din familie.

Deocamdată, mi-au spus, nu apăruse nimeni.

*

Cunoștința cu Corneliu Mănescu o datorez investigației de arhivă.

Citeam, în 1997, în Arhivele SRI „dosarul Pătrășcanu”, cu intermitențele amintite. Pe la mijlocul lecturii, în volumul nr. 115, subiectul declarațiilor și interogatoriilor altor anchetați era Corneliu Mănescu. Foști colegi de la Institutul Central de Statistică, unde tânărul Cornel Mănescu s-a angajat funcționar în anii războiului, au fost anchetați, în stare de arest, între anii 1951 și 1954. Printre altele, se cercetau participarea, activitățile și relațiile lor în Recensământul din Transnistria. Misiunea comandată de generalul Antonescu evalua, printre altele, și sovietizarea populației din zona aflată sub administrație românească. După război, faptul dobândise conotații de „acțiuni dușmănoase contra Uniunii Sovietice”, încadrat drept „crimă contra păcii” în Codul Penal copiat după cel elaborat la Moscova și sancționat, la maximum, prin pedeapsa cu moartea. În logica acelei anchete, declarațiile despre Mănescu prevesteau arestarea sa. Referințele la viitorul ministru de Externe al României încetau însă dintr-odată, fără motiv explicit în acele dosare.

Cariera de diplomat și notorietatea sa ulterioară incitau la dezlegarea misterului.

Părea accesibil și contactul, deoarece Corneliu Mănescu locuia într-un bloc apropiat de Alexandru Bârlădeanu, care mi-a comunicat și telefonul vecinului.

„Un interviuuuuu?!” – a lungit lipsit de armonie vocalele finale de răspuns la apelul meu. Acordase unul și săptămâna trecută unei agenții internaționale de presă. Subtext explicit: Și ce dacă tu vrei? Nu sunt interesat! În vechea

deprindere diplomatică a evitării de refuz explicit, mi-a cerut să-i trimit întrebările scrise, cu promisiuni *sine die* pentru răspuns („Și să fie, desigur, interesante, altfel nu va ieși, doamnă, nimic!”). Să-i las hârtia cu ele în cutia poștală. Căci nu mă putea primi nici pentru un minut măcar, pregătit fiind de plecare la recepția oferită de nu mai țin minte care ambasadă. „Vă rog”, am spus. „Am un dar surpriză pentru dvs.: copia unei fotografii din anii 1950 din arhivele Securității, care urma să vă aresteze. Vreau să aflu prin ce miracol ați scăpat...” A fost cheia întâlnirii noastre.

După revelația pericolului care planase asupra sa, au urmat celelalte convorbiri. Mă pregăteam acum cu documentări și notițe amănunțite în vederea lor. Din niciuna însă – exceptând-o pe cea dintâi – n-a lipsit relatarea consecințelor difuzării „Scrisorii celor șase”. Protestul a fost, ca și pentru Bărlădeanu și Apostol, actul de frondă al unor bătrâni care aderaseră în tinerețe la o anume ideologie. Fără a sconta profiturile puterii, periculoasă și interzisă de autoritățile vremii. Ajunși la guvernare prin neprevăzutul istoriei, au acționat în spiritul adaptării programului impus de Moscova la realitățile României și mai apoi al desprinderii de tutela sovietică. Deși practicaseră în ultimii ani ai regimului Gheorghiu-Dej ceea ce unii numesc o politică „naționalistă”, deosebită grupului din jurul lui Ceaușescu, aveau o viziune mai realistă asupra sistemului țărilor socialiste. Dacă Gorbaciov, noul țar roșu al Kremlinului, a decis, din motive justificate, că economia și relația dintre putere și cetățean trebuie reformate, iar ceilalți parteneri ai săi din CAER și Tratatul de la Varșovia au achiesat, împotrivirea unuia singur – Ceaușescu – ar fi fost curată sinucidere. Ceea ce s-a și văzut în decembrie 1989, în cazul său și al soției sale. Iar peste ani, în costurile încă necalculate ale schimbării bruște și violente suportate de români din cauza voluntarismului și agățării Ceaușeștilor de putere împreună cu subalternii direcți.

Strămutarea forțată a soților Dana și Corneliu Mănescu din locuința lor și decuplarea, în fapt, de magazine, policlinici, farmacii și spitale, simultan cu transferul fiicei și ginerelui în altă localitate, au fost reprimări umilitoare. Deopotrivă fizic și psihic, agravate de fragilitățile senectuții și de contrastul cu stilul de viață anterior. Astfel că amintirile acestui eveniment s-au sedimentat în mintea interloculatorului sub forma unui blocaj obsesiv care obstrucționa fluxul memoriei. După ce așteptam, cu răbdarea terapeutului, eliminarea lui prin puterea eliberatoare

a cuvintelor, interviuul devenea disponibil pentru rememorarea altor momente. Am ascultat astfel, probabil de vreo 15–20 de ori, cu egală atenție, traumele difuzării „Scrisorii celor șase”.

La fel ca Maurer și Bărlădeanu, când ne-am cunoscut, Corneliu Mănescu trăia vârsta mării senectuți. Mi se plângea încă din primele întâlniri: „Mă scormolesc aceste amintiri, îmi iau somnul și liniștea, iar sănătatea mea se duce. Nu mai am putere. Nu mă doare ceva anume, dar n-am putere și chef de nimic...” Dar nu puteai să nu-i admiri distincția și... carisma. În 1996, unul dintre foștii săi subalterni, diplomatul Valentin Lipatti, l-a descris astfel la apogeul maturității și demnităților sale:

Înalt, zvelt, cu părul argintiu, totdeauna bine îmbrăcat, ministrul avea o înfățișare de actor american de tipul Lee Marvin. Era respectat și temut. A te întâlni cu el pe un coridor era totdeauna riscant, pentru că nu știai niciodată în ce toane îl puteai găsi: omul era în general condescendent, avea zeflemeaua facilă și uneori era chiar brutal. De aceea, în prezența lui, lucrătorii ministerului se simțeau adesea timorați și umiliți. Dar aveau totodată și un sentiment de siguranță, deoarece, ca și țăranul ce-și bate nevasta, dar nu permite altuia s-o atingă nici cu o floare, Corneliu Mănescu știa să apere ministerul ca instituție și pe oamenii care-l alcătuiau [...]. Cunoscut mai îndeaproape, Corneliu Mănescu dădea dovadă de gentilețe, de bunăvoință și chiar de o anumită timiditate. Avea o intuiție sigură a situațiilor și „fler” la oameni. Cu interlocutorii străini era totdeauna prudent, alcătuindu-și expunerea din vorbe puține și tăceri prelungite, ceea ce făcea impresie bună și masca cunoașterea uneori incompletă a problemei respective [...]. Pe scurt, era un cap politic, cu un caracter adesea greu de suportat.

Ultima noastră întrevedere a fost în februarie 2000. Petrecuse perioade alternative de spitalizare și ședere acasă, între transfuziile și tratamentul de spital și ambulatoriu pentru leucemia de care suferea. Voia acum revederea noastră cât mai curând: „Trebuie să revizuim materialele pe care mi le-ați dat, să mai adaug câte ceva din ceea ce știu. Trebuie să vă mai spun și ceea ce cred despre timpul prezent și despre actuala politică externă a României...” S-a întâmplat însă că, ajunsă în

București, m-am îmbolnăvit eu, contaminată de varicelă în formă gravă de adult. Apoi lui i s-a deteriorat starea, decesul survenind în iunie 2000. Convorbirile au rămas neterminate, cel puțin din punctul de vedere al lui Corneliu Mănescu. Așa le-am și numit.

Am continuat demersul la Arhivele Naționale Istorice Centrale. Arhiva partidului luată în posesie de către Armată în chiar după-amiaza zilei de 22 decembrie 1989 revenea greu în circuitul cercetării. Prin bunăvoința istoricului Ioan Scurtu, o vreme directorul ANIC, promisem acceptul consultării unor dosare. Am selectat și adăugat alte câteva documente editate care extindeau contextul unor evenimente discutate cu Corneliu Mănescu.

Cartea a apărut în 2001.¹ La categoria interviuri cu lideri comuniști, cu ea am intrat în era digitală, fiind prima convorbire transcrisă și redactată la calculator.

*

Toate cele trei cărți s-au bucurat de succes de public. Le-am regăsit citate într-o mulțime de lucrări despre istoria comunismului publicate ulterior. Nu au avut însă parte decât de puține recenzii. Mass-media își diminua accelerat spațiile culturale. În anii aceia de implementare a capitalismului fără capital, întreprinzătorii mizau pe profitul din comerț. Însă prea mulți voiau să vândă și tot mai puțini să producă o marfă. În campania retrocedărilor bunurilor naționalizate în comunism, majoritatea librăriilor au dispărut, imobilele primind alt statut și funcționalitate. Cărțile se vindeau în consignații, gherete și tarabe, iar comercianții dispăreau peste noapte cu marfă cu tot.

Circula și ideea că propunerea unui interviu nu poate fi altfel decât fericit întâmpinată de către un „fost”. Ori că într-o asemenea conversație vei afla mari secrete de stat, bine tănuite de fostul om al puterii, încredințate ca o spovedanie înainte de moarte. „Unul dintre puținele avantaje ale bătrâneții este de a arunca masca în toate privințele”, filozofase și Marguerite Yourcenar. Dar, dacă la mască poate renunța cetățeanul obișnuit, altfel se întâmplă în cazul politicianului. Trecerea timpului și mai ales schimbările de regim politic înseamnă pentru fostul lider un dureros impact cu revelațiile istoriei. Se înțelege că temele discuțiilor se structurează

¹ Lavinia Betea, *Corneliu Mănescu în dialog cu Lavinia Betea. Convorbiri neterminate*, Editura Polirom, Iași, 2001.

în jurul unor concepte centrale ale politicului. Bunăoară, conceptul de interes național, care în opinia influentului politolog american Hans Joachim Morgenthau a fost și rămâne „chintesența oricărui raport politic”, cuplurile inseparabile ideologie și propagandă, lider și grup de decizie, lider și mulțime și așa mai departe.

Partea bună a memorialisticii este aceea că ajută istoricii și mai ales cititorii obișnuiți să-și facă o impresie mai exactă despre un timp anume. Însă în amintirile sale, omul ajuns la bătrânețe caută justificări pentru faptele și ideile trecutului, privește și descrie evenimentele și oamenii din perspectiva care îl avantajează. Intervin însă, în acest sens, și alte dificultăți care țin de avatarurile „marii bătrâneți”, cum este numită etapa de viață de după 85 de ani. Declinului fizic i se asociază și involuția psihică, particularizată de multipli factori ai moștenirii ereditare, mediului sociocultural de evoluție și condițiilor de viață ale individului. Esențiale sunt rezistența sa biologică, prioritar a sistemului nervos central. În cazul acestor câștigători la loteria genetică, inteligența poate să se mențină relativ activă până la moarte, deși, după 70 de ani, fluxul gândirii și cel discursiv pierd din viteză și din cadență. O inflație discretă a subiectivității, accentuarea unor deprinderi de gândire în categorii absolute (adevărat-fals, corect-incorect, bun-rău, drept-nedrept), reducerea abilității de demonstrație argumentată și predilecția pentru câteva subiecte întregesc tabloul interior al „marii bătrâneți”. Suferă adesea distorsiuni de semnificație și amintirile puternic afective. Adesea sunt rejectate detalii neconcordante sinelui și imaginii dezirabile, scotomizate sau amplificate altele. Pierderea interesului pentru prezent, evitarea tulburărilor afective care provoacă perturbări în echilibrul fragil al ființei fizice, deziluzia căutării de sens ... toate acestea le sunt bine cunoscute profesioniștilor care comunică și lucrează cu bătrâni și cu persoane depresive. În plus, în cazul unor personalități politice, o accentuată *tendință de fațadă*, acea distorsiune prin care naratorul se prezintă avantajos și în cea mai bună lumină, argumentând deciziile sale cu justificări morale sau resemnificându-le în consens cu curentul politic dominant al prezentului. În cazul de față – anticeaușismul.

De altfel, anii 1990 au fost diferiți în multe privințe de reprezentările și practicile actuale.

Oameni care ținteau la reconfigurarea poziției sociale își afișau belicos și zgomotos anticomunismul. Și, în deloc singulare cazuri, mascând profitabile

colaborări, cu tactica hoțului care strigă „prindeți hoții”. Nu cu partidul extins la un sfert din populația activă a României, ci cu Securitatea, care, printre altele, se ocupase și de fabricarea prestigiului colaboratorilor săi, și de avizarea plecării acestora în străinătate, susținându-le cariera și, implicit, penetrarea în cercuri înalte. Pregnante interese de respingere a asocierii lor cu trecutul a manifestat noua clasă politică și liderii ei influenți, proveniți din linia a doua sau a treia a puterii, din *nomenklatura culturală* ori dintre băștinașii „cartierului roșu”. Funcționau încă și anumite remanente ale presei din fostul regim, conform cărora se interviewau exclusiv personalități, performeri și modele care merită recunoaștere comunitară. Au fost și alte rațiuni. Foștii lideri comuniști deveniseră pentru cei noi și teren minat, prin „ceea ce știu”.

Alte impedimente proveneau din uzanțele istoricilor. Deși curentul istoriografic european cunoscut sub numele Școala de la Annales și Proiectul de istorie orală de la Universitatea Columbia inițiat de Allan Nevins și-au pus amprenta asupra istoriografiei postbelice și prin recursul la interdisciplinaritate în metodologie și contextualizare, la noi a persistat tezismul canonic și după 1989. Dacă istoriografia comunistă limitase interesul la istoria politică și grila de interpretare a socialismului științific, instrumentele de investigare și stilul de comunicare excelând în recursul la citatele unor clasici sau lideri comuniști, schimbarea a însemnat diabolizarea foștilor eroi în termeni consacrați pentru „dușmanul de clasă” și resemnificarea evenimentelor în vechea dihotomie, dar inversând subiecții și culorile. Albul de dinainte devenea negru și invers. Legionarii erau exclusiv eroi anticomuniști, iar comuniștii, cozi de topor sovietice.

Păstrez amintiri neplăcute din cauza acestora. Precum indignarea revărsată asupra mea de către directorul unui nou-înființat institut al Academiei de cercetare a totalitarismului, pentru „răul” ce l-am făcut „țării” intervievându-l pe „criminalul Maurer”. Reacție scuzabilă prin suferințele îndurate în cei 14 ani de închisoare politică, executați sub regimul comunist. Nu și interpelării unuia dintre diriguitorii Colegiului Noua Europă, unde candidasem pentru o bursă în domeniul psihosociologiei. Cum aș putea să mai scriu o lucrare științifică, din moment ce luasem interviuri unor foști lideri comuniști? – s-a mirat perfid intelectualul dintr-o gașcă de protejați și în trecutul apropiat. Prezența fiicei propagandistului-șef al

României din „epoca Dej” în componența juriului și a fondatorilor acelei instituții desăvârșea ridicolul interpelării sale...

N-au fost singurele bariere limitative și descurajante în acest demers. Dar nu-mi doresc să stărui asupra lor.

Exceptând angajamentul încheiat cu *Evenimentul Zilei*, n-am beneficiat de susținere financiară în documentarea sau publicarea celor trei volume. Nici pentru studiul de caz despre ancheta și procesul al căror cap de listă a fost Lucrețiu Pătrășcanu. Deși în istoria comunismului mondial acesta reprezenta un record – cea mai lungă anchetă și ultimul proces din seria stalinistă a începutului Războiului Rece. M-am folosit de propriul capital fizic – timpul liber și câștigurile salariale de care am dispus – pentru deplasările Arad–București. Cazarea mi-a fost oferită, cu generozitate, de cunoscuți și prieteni cărora le adresez mulțumiri și recunoștință cu orice prilej. În ordinea profitului meu, ei au fost: Ioan Hui, fost deținut politic și deputat arădean din partea PNȚcd, prietena și colega de studii postuniversitare, ziarista Adriana Vela, doamna Mihaela Bărlădeanu, după decesul soțului său și Mariana Doiciu, fosta mea învățătoare din ciclul primar. În raport cu investiția proprie, drepturile de autor au fost insignifiante. Cele din cărțile cu Alexandru Bărlădeanu și Corneliu Mănescu le-am împărțit cu soțiile lor.

*

Acel ultim deceniu de secol a fost un timp de răspântie pentru noi toți: puteai opta, în sfârșit, pentru a avea (și chiar a deveni bogat!) sau pentru a fi (mai bine-zis, a trăi în consens cu personalitatea ta).

În ceea ce mă privește, câștigul democrației a fost libertatea satisfacerii curiozității epistemice. Îmi conștientizam abia acum, în plenul maturității, trăsătura dominantă a firii. Iar trecutul apropiat a devenit un generos câmp cognitiv în informații și reprezentări. Tehnicile și instrumentele jurnalismului mă ajutaseră să ating locuri fierbinți ale unei memorii colective interzise exploratorului. Nu-mi mai îngăduia însă o investigare aprofundată și diseminarea rezultatelor sale. Percepeam acut asimetria remarcată de François Furet, a avalanșei și surplusului de informații versus penuria instrumentarului de clasificare și interpretare

a acestora. Un om cultivat de la finele secolului al XIX-lea, observa Furet, era mai „utilat” în a da un sens lumii sale decât intelectualul sfârșitului de mileniu.

Acesta a fost *insight*-ul meu psihologic, iluminarea asupra altei etape de viață.

În căutarea unei grile de tratare a trecutului apropiat, lectura cărții lui Serge Moscovici, *La machine à faire des dieux*, a avut efect de revelație. Apărută la Paris în 1988, a fost tradusă și pusă în circuit, în 1994, de editura ieșeană Polirom. Logica explicării fenomenului puterii și a actorilor săi – lideri și mulțime – devenea accesibilă prin teoriile și metodologia psihosociologiei. Din perspectiva aceasta, „orice societate, fie ea seculară sau atee, este o mașină de fabricat zei”, opina autorul.

Ca studentă a secției de filozofie-istorie a Universității clujene, alesesem din anul trei modulul de psihologie și o lucrare de licență în domeniu. Ca specializare a învățământului superior din România, psihologia a fost desființată în 1977, fără motivații publice. În curricula universitară pe care am parcurs-o nu a figurat și un curs de psihologie socială. Am aflat ulterior că teorii relevante din câmpul ei s-au predat exclusiv în instituții de învățământ superior cu profil militar (pe tema agresivității, influenței, comunicării de grup etc.). Savantul francez de origine română Serge Moscovici conta în plan mondial ca unul dintre reputații fondatori ai psihosociologiei, fiind autorul unora dintre teoriile fundamentale, precum teoria minorității active și teoria reprezentărilor sociale. L-am cunoscut în 2001, la Paris, grație unei burse oferite de Open Society Institute (SUA) și am lucrat sub coordonarea sa în cadrul unui proiect al Laboratorului European de Psihologie Socială, întâlnirile acestea fiind povestite de mine într-o altă carte.¹

Marcăt și de cele trăite în România, ca tânăr evreu și aderent la Partidul Comunist în contextul ascensiunii legionarilor și legislației antisemite din vremea războiului, Moscovici s-a consacrat cercetării substratului psihologic al schimbărilor sociale. Le animă totdeauna credința (religioasă sau politică), a conchis acesta, *homo credens* aflându-se în filigranul lui *homo economicus* și *homo sociologicus*. O minoritate activă, adică un grup marginal, dar extrem de încheșat și determinat într-o anumită credință – precum cel al apostolilor lui Iisus Hristos, mișcarea de sufragete sau nucleul bolșevic, într-un context special –, poate provoca o profundă schimbare. Nu voi sintetiza aici opera psihosociologului Serge Moscovici.

¹ Lavinia Betea, *Bărbați și femei. Întâlniri cu Serge Moscovici*, Editura Fundației Culturale Române, București, 2007.

CUPRINS

Între <i>mica</i> și <i>marea</i> istorie	5
PARTEA ÎNTÂI – Alexandru Bârlădeanu (1911–1997).....	55
1 – Nici revoluționar de profesie, nici aparatcic	57
2 – Mari improvizații politice: CC, în 1945, și CFSN, în 1989	81
3 – Comuniști și tovarăși	105
4 – Lucrețiu Pătrășcanu – moartea unui lider comunist	128
5 – Geniile politicii sunt monștri.....	151
6 – Sub stelele Kremlinului	173
7 – „Vulpea din Carpați”	195
8 – „Nu” lui Hrușciov	223
9 – Tezaurul românesc de la Moscova.....	242
10 – Ceaușescu și partidul.....	259
11 – Stalin al României	278
12 – „«Scrisoarea celor șase» n-a existat materialicește...”	296
13 – Iliescu și poporul	315
PARTEA A DOUA – Ion Gheorghe Maurer (1902–2000).....	341
14 – Un filozof ratat?	343
15 – Sarcini de comunist ilegalist.....	356

16 – Evadarea lui Dej	366
17 – Istoria privită de sus.	378
18 – Gheara lungă a lui Lavrenti Beria	396
19 – Mâna dreaptă a lui Dej	411
20 – ieșirea de sub hegemonia sovietică	429
21 – „Alegerea” lui Ceaușescu	448
22 – Vizite protocolare și vânători	465
23 – De la întâlnirile conspirative la dictatura absolută	483
24 – Viață de pensionar	503
 PARTEA A TREIA – Corneliu Mănescu (1916–2000)	 519
25 – Prietenii tinereții	521
26 – Urmări ale „verificărilor de partid”	550
27 – Începuturile diplomației	572
28 – „Noul curs” al politicii externe românești	590
29 – Amintiri despre Gheorghiu-Dej	608
30 – Premise ale „deceniului de aur” în politica externă românească	631
31 – Făuritorii de destin	654
32 – Drumul spre Vest.	676
33 – Președinte al celei de-a XXII-a sesiuni ONU.	694
34 – 1968 – vara de la București.	713
35 – Ambasador la Paris	737
36 – „Scrisoarea celor șase”	771
 Listă de abrevieri	 793
Bibliografie	797
Index de nume	805

Volumul *Partea lor de adevăr* reunește convorbirile înregistrate și redactate, pe parcursul a opt ani (1993–2001), cu trei dintre liderii comuniști proeminenți ai României: Ion Gheorghe Maurer, Alexandru Bârlădeanu și Corneliu Mănescu.

Prin micile istorii ale vieții lor, acești foști demnitari sunt martori angajați și personalități adecvate în formarea unor reprezentări ale marii istorii a secolului al XX-lea – o epocă densă în schimbări la nivel global, național și individual, prin consecințele Primului și celui de-Al Doilea Război Mondial, instaurarea regimului stalinist, politica internă și externă a României în diversele etape ale Războiului Rece, evoluția societății și a stilului de viață, relația lider-mulțime și așa mai departe.

„Deși n-au conviețuit cu grupul comuniștilor din închisori coalizat în jurul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, cei trei au înregistrat o fulminantă ascensiune după război. Au fost folosiți și în schimbul de generații marcat de debutul «epocii Ceaușescu». Apoi s-au poziționat critic față de regimul în care au montat și ei piloni de construcție, Mănescu și Bârlădeanu fiind semnatari ai «Scrisorii celor șase», actul notoriu de disidență de la sfârșitul regimului comunist.”

LAVINIA BETEA

Parteneri media:

**OBSERVATOR
CULTURAL**

Carte recomandată de

Historia

